

travelbook

Szwecja

Bezdroża

Mistrzowska **ERGO**
#ochrona **HESTIA**

Autor przewodnika: Peter Zralek

W przewodniku wykorzystano też teksty Andrzeja Kłopotowskiego (uzupełnienia w rozdziale *Informacje praktyczne*), Artura Prangi (informacje praktyczne) oraz Macieja Żemojtele (uzupełnienia w rozdziałach *Atrakcje Szwecji*, *Informacje praktyczne* i *Informacje krajoznawcze – podrozdział Kultura i sztuka* wraz z częścią *Szwedzki design*, podrozdział *Równouprawnienie*, rozkładówki: *Ikony architektury współczesnej*, *Skandynawskie kryminaly*, ramki *Rodzina w Szwecji* i *Leśne złomowisko*, drobne uzupełnienia w opisach wybranych miejscowości)

Redaktor prowadzący: Maciej Żemojtel

Redakcja: Monika Orłowska

Opieka techniczna: Katarzyna Leja

Skład: DAKA – Studio Graficzne

Opracowanie kartograficzne: Jan Leja, Rafał Bletek, Magdalena Kroczak

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

© OpenStreetMap contributors; www.opendatacommons.org/licenses/odbl

Projekt okładki: Ewa Jarocka; materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą iStockphoto LP

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?beszw1>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie I

ISBN: 978-83-283-4248-4

Copyright © Helion, 2018

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubię to!**
- **Nasza społeczność**

Spis treści

ATRAKCJE SZWECJI	6
INFORMACJE PRAKTYCZNE	13
PRZED WYJAZDEM	14
Wybór czasu podróży	14
Źródła informacji	14
Formalności	15
DOJAZD	17
Podróż samolotem	17
Podróż promem	17
Podróż pociągiem	17
Podróż samochodem	17
NA MIEJSCU	18
Podróżowanie po kraju	18
Noclegi	20
Wyżywienie	21
INFORMACJE A-Z	22
INFORMACJE KRAJOZNAWCZE	29
KRAJOZNAWCZE ABC	30
Charakterystyka geograficzna	30
Przyroda	33
Historia	34
SPOŁECZEŃSTWO	44
Równouprawnienie	44
Język i edukacja	48
Religia	48
KULTURA I SZTUKA	49
Szwedzki design	51
▶ Ikony architektury współczesnej	54
KUCHNIA SZWEDZKA	56
Co jeść w Szwecji	56
Co pić w Szwecji	58
SZTOKHOLM	61
Historia	62
▶ Święta Brygida (Birgitta) i brygidki	64
ZWIEDZANIE SZTOKHOLMU	65
Śródmieście	65
Stare Miasto	70
Östermalm	75
Södermalm	77
Kungsholmen	78
Solna i Frescati	78

Djurgården	79
Lidingö	81
Poza centrum	81
Okolice Sztokholmu	85
SZWECJA POŁUDNIOWA	89
GÖTEBORG I WYBRZEŻE ZACHODNIE	90
GÖTEBORG	91
Okolice Göteborga	100
HELSINGBORG	107
Okolice Helsingborga	109
▶ Cieśnina Sund	114
MALMÖ I WYBRZEŻE WSCHODNIE	116
MALMÖ	117
Okolice Malmö	123
LUND	124
Okolice Lundu	128
YSTAD	129
Okolice Ystad	132
KRISTIANSTAD	134
Okolice Kristianstad	136
KARLSKRONA	139
Okolice Karlskrony	143
KALMAR	145
Okolice Kalmaru	148
▶ Skandynawskie kryminaly	152
GOTLANDIA	154
VISBY	157
Inne miejscowości wyspy	159
OLANDIA	162
BORGHOLM	164
Inne miejscowości wyspy	166
SZWECJA ŚRODKOWA	169
LINKÖPING	171
Okolice Linköping	173
JÖNKÖPING	180
Okolice Jönköping	182
ÖREBRO	188
Okolice Örebro	190
KARLSTAD	192
Okolice Karlstadu	193
UPPSALA	197
Okolice Uppsali	203

GÄVLE	206
Okolice Gävle	208
FALUN	209
Okolice Falun	211
SZWECJA PÓŁNOCNA	215
SUNDSVALL	217
Okolice Sundsvall	219
ÖSTERSUND	221
Okolice Östersund	223
LULEÅ	224
Okolice Luleå	225
KIRUNA	226
Okolice Kiruny	228
► Laponia (Lapland) i Saamowie	230
PARKI NARODOWE LAPONII	232
MINISŁOWNICZEK POLSKO-SZWEDZKI	234
INDEKS	236

Spis planów i map

Szwecja południowa __ przednia okładka	Lund	125	
Sztokholm – Stare Miasto	72	Uppsala	199
Göteborg	94–95	Szwecja północna	216
Malmö	120–121	Sztokholm	tylna okładka

Spis ramek

Szwecja w internecie	15	Park rozrywki Liseberg	97
Co zabrać?	16	Bohuslän i Halland	101
Turystyka piesza i samochodowa	23	Tycho Brahe	112
Święta państwowe	26	Skania (Skåne)	118
Polskie placówki dyplomatyczne	27	Blekinge	141
Szwecja – dane encyklopedyczne	31	Smalandia	146
Ren albo renifer	33	Okręt wojenny „Kronan”	147
Święty Eryk	35	Leśne złomowisko	151
Królowa Krystyna	39	Baltzar Bogislaus von Platen	176
Raoul Wallenberg	42	Pippi Långstrump	187
Lagom	45	Värmland	192
Rodzina w Szwecji	46	Selma Lagerlöf	194
Surströmming	56	Anders Celsjusz	201
Alkohol w Szwecji – kronika wypadków	59	Linneusz	207
August Strindberg	67	Falukorv	209
Olof Palme	68	Dalarna	212
Alfred Nobel i jego nagroda	71	Łoś	229

HISTORYCZNE MIASTA

Sztokholm

Nagromadzenie atrakcji w Sztokholmie może przyprawić o zawrót głowy. Wspaniałe Stare Miasto (**Gamla Stan**), zabytkowe kościoły – jak **Riddarholmskyrkan** i **Storkyrkan**, wspaniałe **zamek królewski**, imponujący **ratusz**, kupieckie **kamienice**, ciekawe muzea – jak **Moderna Museet** czy słynne **Muzeum Vasa** (gdzie można zwiedzić XVII-wieczny okręt wojenny), najstarsze w Szwecji **skansen** i park rozrywki (**Gröna Lund**), **punkty widokowe** i malownicze **kanaly** – to dopiero początek listy turystycznych „punktów obowiązkowych” szwedzkiej stolicy.

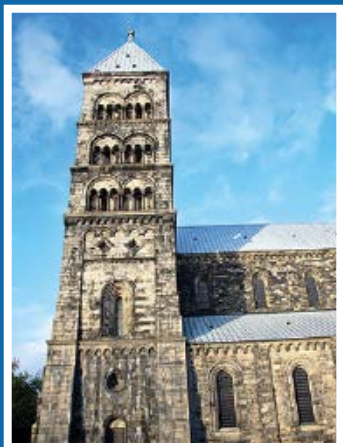
Göteborg

Drugie co do wielkości miasto Szwecji, położona na zachodnim wybrzeżu przeciwwaga dla stołecznego Sztokholmu. Znajduje się tu wspaniałe, obejmujące kolekcję statków **Muzeum Morskie**, **centrum nauki Universeum** z **akwariem morskim**, największy w Skandynawii **park rozrywki Liseberg**, największy w Szwecji **ogród botaniczny**, pełna kawiarni **dzielnica Haga** oraz wiele cennych zabytków, jak **Kronhuset** (arsenał), **ratusz**, **katedra**, **twierdze Kronan** i **Lejonet** czy będący wizytówką miasta **kościół Masthugget**.

Karlskrona

W miejscowości, założonej w 1680 r. jako baza dla Szwedzkiej Królewskiej Marynarki, zachowało się wiele spośród dawnych obiektów fortyfikacyjnych. **Port Marynarki Wojennej** został wpisany na listę zabytków UNESCO. Spacer po mieście pozwala turyście przenieść się do czasów, gdy Szwecja była najważniejszą siłą na Bałtyku.

Lund

Miasto, którego powstanie datuje się na 990 r., szczyti się mianem najstarszej miejscowości na obszarze dzisiejszej Szwecji. Najciekawsze obiekty to **romańska katedra** (jedyne tego typu obiekty w Szwecji, dawny kościół koronacyjny królów duńskich) ze średniowiecznym zegarem astronomicznym, rozległy i świetnie urządzone **skansen Kulturen** oraz piękne budynki **uniwersytetu Regia Academia Carolina**.

Malmö

Trzecie pod względem liczby mieszkańców miasto Szwecji, położone nad cieśniną Sund, warto odwiedzić, by zobaczyć otoczony zabytkową zabudową **Stortorget** (Stary Rynek), XIV-wieczny gotycki **kościół św. Piotra**, zamek **Malmöhus** i najwyższy w Szwecji budynek mieszkalny **Turning Torso**.

Visby

Stolica Gotlandii, miasto o ponad tysiącletniej historii, niegdyś jeden z ważnych ośrodków Ligi Hanzeatyckiej. Visby to prawdziwa perła średniowiecza. Zobaczymy tu imponujące **fortyfikacje miejskie** (najlepiej zachowane w całej Skandynawii!), XIII-wieczną **katedrę** oraz **ponad 200 zabytkowych budynków** – dzięki którym Visby uhonorowano zasłużonym miejscem na liście UNESCO.

Kup książkę

Poleć książkę

Göteborg i wybrzeże zachodnie

Przez dużą część dziejów Szwecji powstały w XIII w. Sztokholm nie miał rywala. Pojawił się on dopiero w wieku XVIII, a rozwinął szczególnie w XIX. Najpierw przez handel prowadzony z niezamarzającego nawet w czasie srogiej zimy portu, później dzięki intensywnemu uprzemysłowieniu. Za manufakturami i nowymi technologiami

w Göteborgu, bo o nim tu mowa, stali często cudzoziemcy. Zachodnie wybrzeże Szwecji to zarówno duży Helsingborg czy mniejszy Kungälv, dawne warownie, przydatne w odwiecznych duńsko-szwedzkich zapasach, jak i spokojne ośrodki turystyczne nad morzem, przyciągające latem tysiące turystów, np. Marstrand i Smögen.

Kup książkę

Poleć książkę

Göteborg

Göteborg to pod względem wielkości (572 tys. mieszkańców) drugie po stolicy miasto Szwecji, prężny ośrodek przemysłowy z wielkimi zakładami (m.in. Volvo) i największym w Skandynawii portem z nabrzeżami o długości 20 km.

HISTORIA

W tym bardzo dogodnym miejscu przy ujściu rzeki Göta ludzie mieszkali już w czasach przedhistorycznych. Większą osadą było Lödöse, leżące kilkadziesiąt kilometrów w górę rzeki. W 1455 r. zniszczyli ją Duńczycy. Niecałe 20 lat później król Sten Sture założył nową (Nya) Lödöse, usytuowaną bliżej morza, mniej więcej w miejscu, gdzie dziś leży dzielnica Gamlestaden. Nazwa Göteborg pojawia się za sprawą Karola IX. Władca zezwolił grupie holenderskich kupców na osiedlenie się w rejonie Hisingen, dziś północno-zachodnich przedmieść aglomeracji. Założona przez nich osada

splonęła jednak w czasie działań wojennych. Jej nazwę przejął następnie nowe osiedle, założone przez króla Gustawa II Adolfa w roku 1621. W tym celu odkupiono od Duńczyków twierdzę Älvsborg, która ochraniała zabudowania Nya Lödöse. Obie osady z czasem się połączyły. Od początku Göteborg był miastem o charakterze międzynarodowym. Pierwszymi przybyszami byli Holendrzy, którzy pomogli m.in. osuszyć grunty pod zabudowę, oraz Niemcy i kupcy z Wysp Brytyjskich, głównie Szkoci. Göteborg nigdy nie wpadł w cudze ręce. Na przeskodzie stała sieć wybornych fortyfikacji. Całe miasto obwiedzione było m.in. głęboką fosą (jej koryto znajdziemy przy nabrzeżu w Trädgårdsföreningen, parku z założoną w 1842 r. palmiarnią) i murami, częściowo w granicy.

Od początku istnienia miasto opierało się na handlu. Osiedlający się tutaj kupcy zwalniani byli automatycznie z podatków na 16 lat i mogli bezcłowo

▼ Dworzec kolejowy

Kup książkę

Połącz książkę

prowadzić interesy ze wszystkimi portami kraju. W 1731 r. powstała Szwedzka Kompania Wschodnioindyjska prowadząca intratną wymianę handlową ze Wschodem. Ogółem do roku 1806 odbyły się 132 ekspedycje, na które wyruszały dziesiątki statków. W XIX w. pojawiły się maszyny parowe, powoli rozwijał się przemysł. Już w połowie tego stulecia Göteborg miał połączenie kolejowe ze stolicą. Pociąg jechał wówczas 14 godzin (dziś najszybszemu wystarczają trzy), a podróż dylżansem zajmowała pięć dni. Położone przy morzu miasto żyło również z budowy okrętów. W połowie XX w. tutejsze stocznie zapewniły Szwecji drugą – po Japonii – pozycję na liście największych producentów. Specjalnością Göteborga jest duża liczba instytucji i inwestycji publicznych, które ufundowali zamożni mieszkańcy, głównie imigranci jak Chalmers, Sahlgren, Dickson, Hall.

WARTO ZOBACZYĆ

Stare miasto

Najstarszą zabudowę znajdziemy przy porcie, na zachód i południe od dworca kolejowego i centrum handlowego Nordstan. Dzielnica ta zwana jest ★ **Inom Vallgraven**, czyli „W obrębie fosy”. Jedną z najstarszych świątyń jest **kościół**

▼ Nabrzeże Norra Hamngatan, muzeum miejskie, w głębi wieża kościoła Niemieckiego

św. Krystyny, in. Niemiecki - Tyska kyrkan) leżący przy Norra Hamngatan. Na wieży z 1783 r. pół wieku temu zainstalowano mechanizm zegarowy z 42 dzwonami.

Przy tej samej ulicy znajduje się **Ostindiska huset**, dawna siedziba Szwedzkiej Kompanii Wschodnioindyjskiej (1762), założonej przez Niclasa Sahlgréna, wielkiego dobroczyńcę miasta. Po remoncie budynek mieści kolekcje **muzeum miejskiego** 📍 Göteborgs Stadsmuseum; **Norra Hamngatan 12**; <http://goteborgsstadsmuseum.se>; wt.–sb. 10.00–17.00, śr. do 20.00; wstęp 60 SEK. Tworzą je zbiory archeologiczne (m.in. Łódź wikińska Äskärskärskppet), etnograficzne i historyczne, zwłaszcza dotyczące dziejów zachodniej Szwecji w okresie średniowiecza. Przy wejściu dumnie stoi pierwszy prototyp volvo, wprowadzony do produkcji w 1927 r.

Zachodnią pierzeję pobliskiego placu Gustawa Adolfa (Gustav Adolfs torg) zajmuje **ratusz** (Rådhuset), który w 1672 r. zaprojektował architekt sztokholmskiego Zamku Królewskiego Nikodem Tessin starszy. Od północy rynek zamyka budynek **siedziby rady miejskiej** (Stadshuset) projektu Bengta Wilhelma Carlberga, wzniesiony w połowie XVIII w. Sto lat młodsza jest usytuowana w północno-wschodnim rogu **siedziba giełdy** (Börsen). Z lokalu

korzystają dziś władze gminy. W 1854 r. na placu odsłonięto **posąg króla Gustawa II Adolfa** dłuta Bengta Erlanda Fogelberga. Założyciel miasta wyciągniętym palcem prawej ręki wskazuje miejsce, gdzie ma powstać Göteborg. Dwie przecznice dalej w kierunku rzeki leży **Kronhuset** (1653). To **najstarszy świecki budynek miasta** (choć w XVIII i XIX w. służył jako kościół garnizonowy).

Na samym nabrzeżu, w północnej części dzielnicy, leży elegancki **budynek opery** (Göteborgsoperan). Główna widownia gmachu z 1994 r. (projektu spółki Lund & Valentin) mieści 1250 widzów.

Katedra znajduje się w środku starego miasta, przy Kyrkogatan. Göteborgska katedra jest jedną z najmłodszych w Europie – zaprojektowaną przez Carla Wilhelma Carlberga świątynię w stylu empire wzniesiono w latach 1815–25 na ruinach dwóch zniszczonych pożarem kościołów. We wnętrzu dominuje biel i złoto.

Jednym z ciekawszych architektonicznie obiektów miasta jest **targowisko rybne** z 1874 r., zwane **Feskekörka** (czyli „kościółem Rybnym”), leżące nad

kanalem Rosenlund. Zaprojektował je Victor von Gegerfelt. W hali można nie tylko zrobić zakupy, ale także zjeść rozmaite rybne przekąski.

Götaplatsen

Reprezentacyjną ulicą nowego, już poza (rozebranymi) murami i fosą (Vallgraven), Göteborga jest **Kungsportsavenyn**, wiodąca od starej dzielnicy w kierunku południowo-wschodnim. Jej nazwa – „aleja Bramy Królewskiej” – wzięła się od bramy, która stała tu do 1839 r. W początkowym biegu Kungsportsavenyn znajdziemy otwarty w 1859 r. **Teatr Wielki** (Stora Teatern). Arteria kończy się na otoczonym przez instytucje kulturalne Götaplatsen.

Południowy bok tego placu zajmuje fasada otwartego w 1925 r. **Muzeum Sztuki** 📍 **Göteborgs Konstmuseum**; <http://goteborgskonstmuseum.se>; wt., czw. 11.00–18.00, śr. 11.00–20.00, pt.–nd. 11.00–17.00; wstęp 60 SEK. Trzon jego kolekcji stanowią zbiory majątnego kupca Pontusa Fürstenberga. Kolekcja obejmuje zarówno sztukę szwedzką, jak i zagraniczną. Fürstenberg zebrał prace wielu najlepszych

▲ Feskekörka

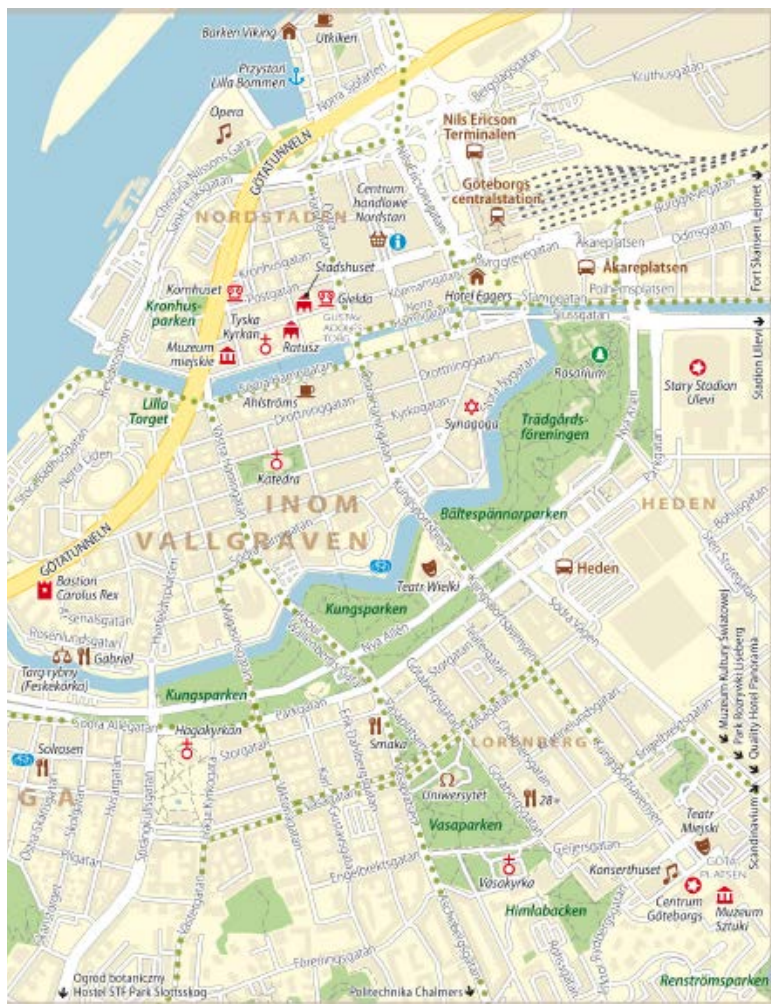

malarzy szwedzkich przełomu XIX i XX w. Jednym z najsłynniejszych płócien historycznych kraju jest obraz (z 1879 r.) Gustafa Cederströma przedstawiający kondukt pogrzebowy Karola XII (*Karl XII:s likfärd*). Popularny Bruno Liljefors w 1895 r. namalował m.in. *Uven djupt inne i skogen*, czyli *Puchacza głęboko w lesie*. Ciekawy jest też *Las (Skogen)* księcia Eugeniusza

z 1892 r. Spośród szwedzkich malarzy sławę za granicą zdobył przede wszystkim Anders Zorn, malujący z równym powodzeniem sielskie obrazki wiejskie (i pozbawione pruderii wieśniaczki), jak też portrety (w czasie jego podróży po USA pozowało mu trzech amerykańskich prezydentów). Z dzieł artystów spoza Szwecji nie należy pominąć kilku Rembrandtów

Kup książkę

Poleć książkę

oprac. J. Leja

i francuskich impresjonistów (np. Cézanne, Monet), dzieł Francisca de Zurbarana, Petera Paula Rubensa, Lukasa Cranacha młodszego oraz Paola Veronesego.

Nieopodal Muzeum Sztuki mieści się organizujące czasowe wystawy sztuki współczesnej **centrum Göteborgs Konsthall** 🕒 **godziny otwarcia na: www.konsthallen.goteborg.se**.

Przy Götaplatsen stoją też usytuowane naprzeciwko siebie gmachy **Teatru Miejskiego** (Stadsteatern, z główną widownią na prawie tysiąc osób) i **Konserthuset**, czyli siedziby miejskich symfoników. Fontanna z postacią mocarnego Posejdona, jedna z bardziej udanych rzeźb Carla Millesa (1930), uzupełnia wystrój tego placu, będącego swoistą wizytówką miasta.

Kup książkę

Poleć książkę

Politechnika

Göteborg jest również centrum nauki. Znajduje się tu m.in. ciesząca się w kraju dużym prestiżem **politechnika Chalmers Tekniska Högskola**, założona w 1829 r. dzięki fundacji kupca Williama Chalmersa (1748–1811). W końcu XVIII w. był on odpowiedzialny za handel z Chinami z ramienia Kompanii Wschodnioindyjskiej (zob. wyżej). Główna siedziba szkoły jego imienia, usytuowana 750 m na południe od Götaplatsen, pochodzi z okresu międzywojennego. Lokale uczelni są obecnie porzucane po całym mieście.

W pobliżu budynków uniwersyteckich odnajdziemy siedzibę **Röhsska muzeum** **Vasagatan 37–39**; <http://rohsska.se>. Obecnie w remoncie, otwarcie jesienią 2018 r., gdzie prezentowana jest zajmująca kolekcja wzornictwa, mody i rzemiosła. Komnata barokowa, świeżo po renowacji, ukazuje wnętrza z 1729 r.

Dzielnica Haga

Dzielnicą o własnym charakterze jest robotnicza kiedyś **Haga**, położona na południe od starej części miasta (czyli

w obrębie Fosy). W XVII w. były to pierwsze przedmieścia Göteborga.

Odnowiona ostatnimi czasy Haga zachowała małomiasteczkowy urok spokojnych kawiarnianych ogródków i ozdobnych portali kamienic. W jej północnej części leży ruchliwy **Rynek Żelazny** (Järntorget), na którym ważono stal. O czasach tych przypomina **fontanna Tore Strindberga** z 1927 r. Pięć pięknych kobiet symbolizuje pięć kontynentów, na które wysyłano metal.

Teren Hagi, leżący już poza fortyfikacjami dawnego Göteborga, w XVII w. wzmocniony został bastionami. Do najlepszych przykładów należy **fort Skansen Kronan**. Stacjonował tu dwuosobowy garnizon, a z jego dział można było odpalić kule na odległość kilometra. Po utracie militarnego znaczenia twierdza funkcjonowała jako więzienie, dziś mieści małe zbiory **Muzeum Wojskowego**. Przy Kruthusgatan znajdziemy natomiast twierdzę o nazwie Lew (**Skansen Lejonet**). Do innych wartych obejrzenia instalacji obronnych należy Ålvsborg oraz świetnie zachowany bastion Carolus Rex przy Kungsgatan.

▲ Posejdon przy Götaplatsen

Kup książkę

Poleć książkę

▲ Liseberg w świątecznej szacie

Ogród botaniczny

Dużą atrakcją miasta jest ★ **ogród botaniczny** (Botaniska trädgården), jeden z lepszych w Europie. Otwarto go z wielką pompą w 1923 r., głównie dzięki wsparciu finansowemu armatora Charlesa Felixa Lindberga. Około 50 ze 175 ha całej powierzchni

zajmują ogrody, a same ścieżki ciągną się na długości 30 km. Zobaczymy tu łącznie ok. 16 tys. gatunków roślin, zarówno typowych dla tej szerokości geograficznej, jak i dalekowschodnich (np. w tzw. ogrodzie japońskim), oraz bambusy. Wejście znajduje się przy Carl Skottsbergs gata 22.

Park rozrywki Liseberg

W 1923 r. otwarto 14-hektarowy **park rozrywki Liseberg** 📍 **wschodni kraniec ulicy Örgrytevägen**; **godziny otwarcia na: www.liseberg.se; wstęp od 75 SEK**. W kolejnych latach był on modernizowany i rozbudowywany. Obecnie to największy park rozrywki w całej Skandynawii, rocznie odwiedza go ponad 3 mln osób. Znajdują się tu rozmaite karuzele i „wahadła” oraz imponujący *rollercoaster* – wszystko dla miłośników podwyższonej adrenaliny. A także niespodzianki dla najmłodszych – łódki, w których można popływać po specjalnym torze wodnym, samochodziki, gabinet luster itd. (łącznie blisko 40 rozmaitych atrakcji). W 2005 r. magazyn

„Forbes” uznał Liseberg za najlepszy tego typu obiekt na świecie.

W pobliżu parku ma siedzibę **Muzeum Kultury Światowej** 📍 **Världskulturmuseet; www.varldskulturmuseet.se**. Nazwa obiektu jest równie nieudana jak sam pomysł jego stworzenia, którym chciał się wykazać jeden z socjalistycznych ministrów kultury. Na szczęście plan jednoczesnej likwidacji trzech muzeów w Sztokholmie i przeniesienia ich zbiorów do Göteborga spotkał się ze słusznym oporem społeczeństwa (i okazał się niemożliwy ze względów prawnych). Muzeum otwarte kilka lat temu organizuje jednak ciekawe wystawy czasowe, szczególnie poświęcone fotografii.

▲ Wnętrze kościoła Masthugget

Miłośnicy róż powinni też odwiedzić **rosarium** w parku Trädgårdsföreningen, leżącym w pasie zieleni powstałym po zrównaniu wałów obronnych (nieдалeко stacji kolejowej).

Muzeum Morskie

O tradycjach morskich portowego miasta dowiemy się z ekspozycji ★ **Muzeum Morskiego** 📍 **Sjöfartsmuseet**; Karl Johansgatan 1–3; <https://www.sjofartsmuseetakvariet.se>; czw.–nd. 10.00–17.00, śr. do 20.00, pn. zamknięte; wstęp 60 SEK; dojazd tramwajami nr 3,9, 11 do Stigbergstorget, zlokalizowanego przy nabrzeżu, ok. 1 km na zachód od starówki. Miejsce znaleźć łatwo – zdradza je **62-metrowej wysokości pomnik** ku czci 690 szwedzkich marynarzy zaginionych na morzu w czasach I wojny światowej. Na górę monumentu nazwanego Sjömanstornet („Wieża Marynarza”) można wjechać windą. Prezentowana obok rzeźba dłuta Ivara Johnssona przedstawia *Kvinnan vid havet*, czyli *Kobietę nad morzem*.

W budynku powstałego w okresie międzywojnia muzeum prezentowane są modele jednostek morskich (także w butelkach), mapy, urządzenia nawigacyjne, chińska porcelana, sprowadzona w ładowniach jednostek Kompanii Wschodnioindyjskiej, oraz plansze objaśniające znaczenie rybołówstwa i handlu dla rozwoju miasta. W akwarium można zobaczyć ryby (a nawet aligatory) z tropikalnych szerokości geograficznych.

Kościół Masthugget

Opodal placu Stigbergstorget, ale bardziej w głębi łądu, stoi ★ **Masthuggskyrkan**, jeden z ciekawszych architektonicznie kościołów Szwecji. Zaprojektował go Sigfrid Ericsson, autor m.in. Konstmuseum. Budynek z 1914 r., wzniesiony z ręcznie formowanej cegły, przypomina kształtem kadłub fantazyjnego statku.

Okręt „Götheborg”

Turysta zainteresowany morzem i żegluga powinien też zobaczyć **okręt „Götheborg”** 📍 www.soic.se; zwiedzanie

▲ Przystań Lilla Bommen

z przewodnikiem o 12.00, 13.00 i 14.00; wstęp na pokład 120 SEK; dojazd z Brunnsaparken autobusem nr 19, można też przepłynąć łodzią z portu Lilla Bommen przy operze. Jest to dokładna, pełnowymiarowa (40 m długości) replika jednostki, która pływała w połowie XVIII w. i zatonięła w trakcie swej trzeciej podróży na Wschód, już niemal w porcie göteborgskim. Istnieją poważne dowody, że powodem tragedii mogła być nietrzeźwość załogi przedwcześnie świętującej powrót do ojczyzny. „Göteborg” zacumowany jest przy starym nabrzeżu Terra Nova, zwanym dziś Strandvägen, w Eriksbergu (północnym nabrzeżu portu).

Dzielnica Majorna

Na południe od Muzeum Morskiego leży tradycyjnie **robotnicza dzielnica** o nazwie Majorna. Natrafić tu można na tzw. *landhövdingehusen*, czyli domy budowane od ok. 1875 r. z inicjatywy wojewody i dofinansowane przez państwo. Rozwiązywały one w owym czasie problemy mieszkaniowe rosnącej populacji robotników w mieście. Kiedyś miała tutaj swoje lokale Kompania Wschodnioindyjska.

Od południowego wschodu rejon sąsiaduje z olbrzymim Slottskogsparken, czyli **zamkowym parkiem leśnym**, dawnym pastwiskiem trzody królewskiej.

Informacja turystyczna

Göteborgs Turistbyrå, Spannmålsgratan 20; www.goteborg.com. Można tu zarezerwować hotel i wykupić wycieczki, biuro sprzedaje też Göteborg Pass, kartę (dobową lub dwudniową) upoważniającą do bezpłatnych przejazdów środkami komunikacji miejskiej oraz do wstępu do wielu muzeów i atrakcji (w lecie m.in. do parku rozrywki Liseberg).

Dojazd

Lotnisko o nazwie Landvetter leży 25 km na wschód od miasta (<https://www.swedavia.se/landvetter>). Göteborg ma bezpośrednie połączenia lotnicze z blisko setką miast. Dla zwiedzającego Skandynawię interesujące mogą być **rejsy promem** do Frederikshavn w Danii. Stena Line kursuje cztery razy dziennie (<https://www.stenaline.pl>). Prom (samochodowy) płynie ok. 3,5 godz.

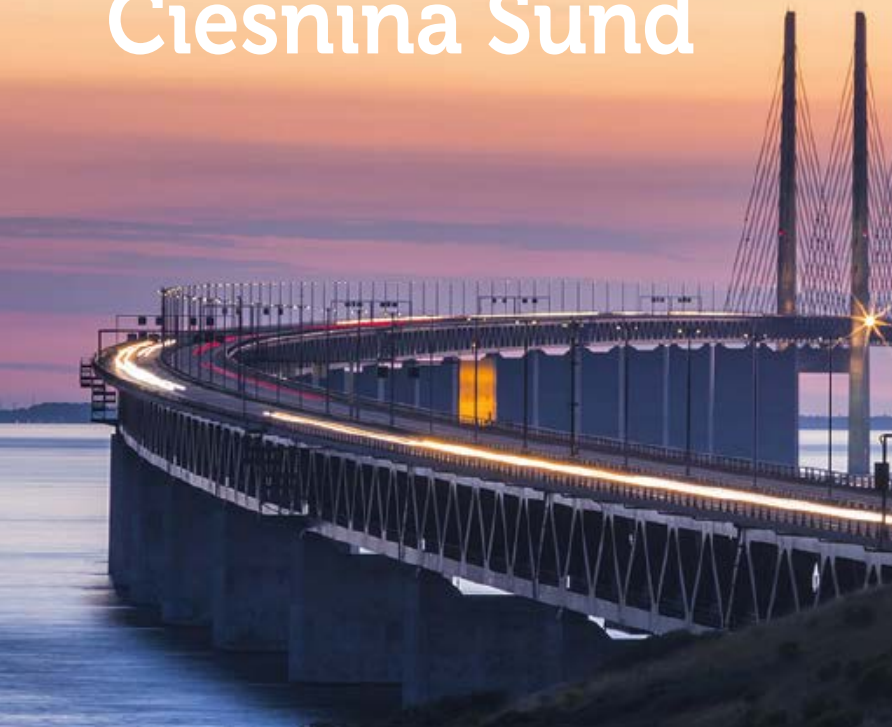
Öresund (dun. Øresund), cieśnina oddzielająca Danię od Szwecji, była zawsze jednym z najbardziej zatłoczonych ciągów wodnych świata. Od przepływających statków przez setki lat pobierano myto. Cieśnina ma 70 km długości, a w najwęższym miejscu zaledwie 4 km szerokości.

Już 100 lat temu na wysokości Helsingør, gdzie cieśnina jest najwęższa, planowano tunel. Opór przeciwko połączeniu mostem Danii ze Szwecją był silny, szczególnie ze strony Duńczyków. Połączenie takie wymyśliła sama

przyroda – ziemie te tworzyły bowiem kiedyś całość. Bałtyk miał ujście do oceanu, ale nie wzdłuż brzegów obecnej Danii i Norwegii, tylko na wysokości wielkich jezior środkowej Szwecji. 7 tys. lat temu myśliwym udawało się więc przejść z południa dzisiejszej Szwecji do Danii suchą stopą.

Rozważania na temat budowy przeprawy łączącej Danię oraz Szwecję zaczęły się już w latach 30. XX wieku. Niestety wojna uniemożliwiła jakiegokolwiek realizację. Budowa mostu łączącego Kopenhagę z Malmö rozpoczęła się w 1993 roku,

Cieśnina Sund

pochłonęła 2,6 miliarda euro i trwała do 1 lipca 2000 r. Nim most został otwarty dla ruchu kołowego, z połączenia skorzystali piesi, rowerzyści i 80 tys. biegaczy, którzy wzięli udział w zaimprovizowanym maratonie. Cała droga ma prawie 16 km, z tego zaledwie połowa to prawdziwy most. Resztę połączenia tworzy grobla, tunel i sztuczna wyspa. Opłata za przejazd w jedną stronę wynosi 50 EUR. Na powstałym skrawku ziemi raj mają biolodzy, którzy badają rozwój ekosystemu rozwijającego się „od zera”. Zaobserwowano

tam wiele gatunków zagrożonych wyginięciem, m.in. ptaków i owadów.

Należy tu dodać, że powstanie mostu ma bardzo pozytywny wpływ na cały rejon Skanii. Wielu Duńczyków wybiera mieszkanie po szwedzkiej stronie ze względu na tańsze nieruchomości. Dzięki przeprawie mogą codziennie dojeżdżać do pracy samochodem lub pociągiem. Z kolei wiele firm informatycznych lub tzw. nowych technologii umieszcza tu swoje przedstawicielstwa na całą Skandynawię.

Kup książkę

Poleć książkę

oprac. J. Leja

Ziemie na północ od centralnego pasa lasów, jezior i miast z każdym kilometrem stają się mniej żyzne. Obecność ludzi na tych terenach była i jest związana z występującymi w rejonie bogactwami naturalnymi, głównie rudami żelaza. Ich eksploatacja wywołała rozwój miast na wschodnim wybrzeżu, takich jak Luleå i Sundsvall, które zostały portami transportu kopalin. Na północ od Kiruny, stolicy przemysłu wydobywczego Szwecji, rozciągają się już tereny, o których przeciętny obywatel jeszcze sto

lat temu wiedział niewiele albo nic. Dość wspomnieć, że najwyższy szczyt kraju, Kebnekaise, w roku 1883 zdobył francuski geograf, o czym zupełnie przypadkowo, i to wiele lat później, dowiedzieli się członkowie Akademii Szwedzkiej (nie bardzo zresztą kojarząc nazwy, które Francuz wymienił w swym raporcie). Północne obszary kraju należały do ludów, które przybyły tam na długo przed Skandynawami. Tworzą one Laponię – ziemię, której mity spłoty się z rzeczywistością.

Kup książkę**Poleć książkę**

Sundsvall

Początki 50-tysięcznego dziś miasta Sundsvall sięgają średniowiecza. Osada, założona bardzo dogodnie u ujścia do Bałtyku dwóch rzek: Ljungan i Indalsälven, już w 1624 r. otrzymała prawa miejskie.

Do większości miast skandynawskich budowanych w drewnie prędkiej czy później dobierał się ogień. W tutejszej literaturze historycznej nazywa się to już żartobliwie *obligatoriska stadsbranden*, „obowiązkowym pożarem miasta”. Tego, który wybuchł w starym Sundsvall 26 czerwca 1888 r., nie udało się jednak ugasić. W ciągu ośmiu godzin spłonęło 400 majątków, a 9 tys. ludzi zostało bez dachu nad głową.

WARTO ZOBACZYĆ

Jednym z bardziej imponujących budynków jest **rezydencja kupca Isaaka Hirscha** (Hirschska huset) przy Rynku Głównym (Stortorget), wzniesiona w 1890 r. Na jej wieży właściciel kazał umieścić smoka z mosiądzu, który miał bronić domu przed pożarem. Ślad wielkiego pożaru odnajdziemy też w herbie miasta, którym jest smok ziejący ogniem. Jak widać, pewni swego nie byli nawet duchowni. Na

▼ Grahnska huset przy Rynku Głównym

bramie kościoła Gustawa Adolfa (Gustav Adolfs-kyrkan) z 1894 r. również widnieje postać opiekuńczego potwora. Wnętrze świątyni drewnianymi rzeźbami w 1952 r. ozdobił Ivar Lindekrantz. W **kaplicy ludzi morza** wisi model ostatniego statku, jaki zwodowano w tutejszej stoczni.

Na co dzień życie kulturalne Sundsvall skupia się wokół aktywności **Kulturmagasinet** Packhusgatan 4; <https://sundsvall.se>; pn.–czw. 10.00–19.00, pt. 10.00–18.00, sb.–nd. 11.00–16.00. Cztery dawne składy odnowiono i nakryto szkłem, uzyskując przestrzeń ekspozycyjną oraz pomieszczenia dla biblioteki i kawiarni. Działa tu też **muzeum miejskie** (Sundsvalls Museum).

Sundsvall ma duże tradycje przemysłowe. To miasto, w którym w 1879 r. wybuchł pierwszy w historii kraju strajk. Pięć tysięcy robotników odmówiło pracy po tym, jak przedsiębiorcy obniżyli zniżki ich zarobki. Wprowadzone do miasta wojsko położyło kres buntowi. O tym, czym zajmowała się ludność przed wymyśleniem maszyny parowej, można dowiedzieć się z ekspozycji w **Muzeum Rękodzielnictwa** Hantverksmuseet; www.norraberget.se/se-gora/friluftsmuseet/hantverksmuseet;

Kup książkę

Poleć książkę

codz. 11.00–16.00, które jest jednocześnie **skansenem** prezentującym 34 obiekty (najstarszy, w postaci „schroniska”, pochodzi z 1310 r.) i niewielkim **zoo**. Najbardziej

dziwaczne tutejsze stworzenie zostało jednak wypchane. To tzw. **skvader**, zastrzelony rzekomo w okolicy przez myśliwego H. Dalmarka (w 1874 r.). Według

Informacja turystyczna

Sundsvalls Turistbyrå, Stora Torget; <https://visitsundsvall.se>.

Dojazd

Połączenia lotnicze obsługuje lotnisko Sundsvall-Härnösand, leżące 20 km na północ od miasta. Lot do Sztokholmu zajmie 55 min.

Sundsvall ma **połączenia kolejowe** z większymi miastami Szwecji. Od Sztokholmu dzieli je 380 km. Odcinek ten kursujący sześć razy dziennie pociąg (www.sj.se) pokonuje w 3 godz. 30 min. Do Östersund jest 190 km, pociąg dotrze tam w 2 godz. 20 min.

Autobusowe połączenia dalekobieżne oferuje Y-buss (www.ybuss.se).

Noclegi

Hotele

- ◆ **Elite Hotel Knaust**, Storgatan 13; <https://www.elite.se>; dwójka od 1031 SEK. Zbudowany po wielkim pożarze, był pod koniec XIX i na początku XX w. jednym z lepszych hoteli w Skandynawii. Elegancja i schody z marmuru kararyjskiego.
- ◆ Dwa hotele sieci Scandic: **Scandic Sundsvall City** (Trädgårdsgatan 31–33)

i **Scandic Sundsvall Nord** (Värds-husbacken 6); www.scandic-hotels.se. Bardziej centralnie położony Scandic Sundsvall City oferuje dwójki od 1055 SEK.

Kempingi i schroniska

- ◆ **Sundsvalls Camping**, 4 km na południe od Sundsvall; www.sundsvallscamping.se; rozbić namiotu od 150 SEK (w cenie korzystanie z prysznicy), domki letnie od 400 SEK. 160 miejsc namiotowych. Wynajem rowerów.
- ◆ **Gaffelbyn Sundsvalls Vandrarhem**, Gustav Adolfsvägen 11; <http://gaffelbyn.se>, dwójka od 420 SEK, łóżko w pokoju wieloosobowym od 220 SEK. Lokalizacja blisko przyrody i 20 min. spacerem do centrum.

Wyżywienie

- ◆ **Casiopeja** (<https://www.casinocosmopol.se>) cieszy się opinią jednej z lepszych restauracji regionu). Ceny nie są tu nawet tak zatrważające, jak można byloby się spodziewać po lokalizacji w kasynie.
- ◆ **Pizzeria Gonzalos** przy Oscarsgatan 29; www.gonzalos.nu oferuje smaczną Margheritę już od 75 SEK.

▼ Fontanna w centrum Sundsvall

Kup książkę

Poleć książkę

jednego z ówczesnych zoologów matką zwierza mogła być zajęczycza, a ojcem głuszec, co sugeruje, że wszystko to chyba jednak sprawna robota konserwatorska. Muzeum leży na Norra berget, skąd mamy szeroki widok na okolicę z wyspą Alnön, którą z Sundsvall łączy most o długości 1 km. Wyspa stanowi ulubione miejsce wypoczynku mieszkańców miasta. W znajdującym się na niej **XIII-wiecznym kościele** zachowały się interesujące malowidła datowane na ok. 1500 r.

OKOLICE SUNDSVALL

Härnösand

Oddalone o 52 km na północ od Sundsvall **HÄRNÖSAND** w 1585 r. założył król Jan III. W 1650 r. otwarto tu pierwszą w północnej Szwecji szkołę średnią (*gymnasium*). W czasie działań wojennych w 1721 r. Rosjanie miasto splądrowali, a później spalili. Od 1772 r. mieści się tu siedziba biskupa. Najstarszą zabudowę z domami z XVIII w. znajdziemy w dzielnicach Östanbäcken i Norrstan. Härnösand ma najmniejszą **katedrę** w kraju. Stary kościół zburzyli Rosjanie, obecny stanął w połowie XIX w. (ołtarz pochodzi jednak z dawnej świątyni).

Przy rynku (Stora Torget) leżą **siedziba wojewody** (Residenset) i **ratusz** (Rådhuset) z końca XVIII w., wzniesione według planów nadwornego architekta Olofa Tempelmana. Tu znajduje się też **muzeum Härnösand Konsthall** <https://www.harnosand.se>; wt.–pt. 11.00–15.00, sb. 12.00–15.00; wstęp wolny z niewielką, ale ciekawą kolekcją malarstwa (m.in. Chagall).

Stary budynek ratusza (z 1727 r.) znajdziemy w **skansenie Murberget** www.murberget.se; codz. 11.00–16.00; wstęp wolny, usytuowanym w północnej części miasta. Zobaczmy tu również jeden z dwóch

domów, których nie spalili rosyjscy żołnierze. Tu też mieści się **muzeum regionalne** **Länsmuseet**; godziny otwarcia jak dla skansenu; wstęp wolny, prezentujące m.in. pokaźną kolekcję starej broni.

W lecie z Härnösand warto wybrać się na północ wzdłuż Höga Kusten, czyli „Wysokiego Wybrzeża”. Z każdym rokiem robi się ono zresztą coraz wyższe: od końca okresu lodowcowego ziemia podniosła się tu o 285 m. W 2000 r. miejsce wpisano na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO.

Biuro informacji turystycznej Härnösand, Stora Torget 2; www.harnosand.se.

Hudiksvall i Enånger

Oddalone o 83 km na południe od Sundsvall leży **HUDIKSVALL**, miasto założone przez króla Jana III w 1582 r. Drewniana zabudowa płonęła wiele razy. Jeden z pożarów wznieśli Rosjanie, którzy zdobyli Hudiksvall w 1721 r. Strzelali oni nawet w kościół, w którym do dziś można znaleźć dziury w ścianach. **Świątynia pw. św. Jakuba** pochodzi z drugiej połowy XVII w., będąc tym samym najstarszą zachowaną budowlą w mieście. Przy głównej ulicy, Storgatan (Dużej), pod nr. 40 i 44 znajdziemy okazałe **domy bogatych mieszczan**. Przy tej samej ulicy w dawnej siedzibie banku mieszczą się zbiory **muzeum regionalnego** **Hälsinglands Museum**; Storgatan 31; poł. VI–poł. VIII pn. i pt. 9.00–16.00, wt.–czw. 9.00–19.00, sb.–nd. 10.00–15.00; w pozostałej części roku: wt., czw. i pt. 9.00–16.00, śr. 9.00–20.00, sb.–nd. 11.00–15.00; wstęp wolny.

Turysta zainteresowany średniowieczną sztuką sakralną powinien odwiedzić **kościół** (Gamla kyrkan, czyli „Stary”) w **ENÅNGER**, 21 km na południe od Hudiksvall. Świątynię udekorowaną malowidłami tzw. szkoły w Tierp (późnośredniowieczne malarstwo

▲ Stare magazyny w Hudiksvall

kościelne centralnej Szwecji) zbudowano w drugiej połowie XV w.

Sollefteå

118 km na północ od Sundsvall, w dolinie rzeki Ångerman, między górami leży **SOLLEFTEÅ**. W źródłach pojawia się już w 1273 r., ale prawa miejskie posiada dopiero od 1917 r. **XIII-wieczny kościół** przebudowano w 1773 r. Sollefteå przez długie lata związana była z armią: do 2000 r. szkolono tu rekrutów (nawet 2 tys. rocznie). O dziejach miasta opowiedzą wystawy miejscowego **muzeum** **i Sollefteå Museum; Storgatan 59; wt.–pt. 10.00–17.00, sb. 11.00–15.00.**

Näsåker

Sollefteå ma własną elektrownię wodną, ale większa i bardziej znana leży przy Nämforsen, 40 km na północny zachód od miasta. Tutejsze wodospady przy osadzie **NÄSÅKER** wykorzystywane były już przez myśliwych w czasach przedhistorycznych. Polowali oni bez broni, wpędzając zwierzynę w szybki nurt. W pobliżu zrekonstruowano **wioskę z epoki kamienia**. Zbudowaną w 1947 r. **hydroelektrownię** **i Nämforsens kraftverk; www.namforsen.com** można zwiedzić latem.

Örnsköldsvik

Nazwa oddalonego o 154 km na północ od Sundsvall **ÖRNSKÖLDSVIK** („Zatoka Orlej Tarczy”), choć brzmi jak wyjęta ze średniowiecznej gawędy, została jednak utworzona w XIX w. od nazwiska lokalnego wojewody i w istocie oznacza Zatokę (Pera Abrahama) Örnskölda. **Miejskie muzeum** **i Örnsköldsviks museum; Läroverksgatan 1; www.ornskoldsvik.se; VI–VIII wt.–sb. 11.00–16.00; IX–V wt. 11.00–20.00, śr.–sb. 11.00–16.00; wstęp wolny** mieści się w dawnej szkole. Z muzeum sąsiaduje **pracownia** jednego z bardziej znanych rzeźbiarzy kraju **Brora Marklunda** (1907–77), prezentująca m.in. modele jego prac. Artysta, zapytany kiedyś o to, jak rozumie szczęście, odparł: „To wtedy, gdy uda mi się postawić sześcian obok kuli w ten sposób, że kula dostanie gęsiej skórki, a sześcian szczerwienieje z gorącą”. Örnsköldsvik cechuje przestronna zabudowa i wiele zieleni. Zabytki są tu nieliczne. W **ratuszu** (Rådhuset) sprzed stu lat urządzono galerię sztuki.

Kilka kilometrów na południe od Örnsköldsvik znajdziemy godną polecenia **rekonstrukcję osady sprzed 1500 lat, Gene fornby** **i www.ornskoldsvik.se; latem wt.–sb. 10.00–17.00.**

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

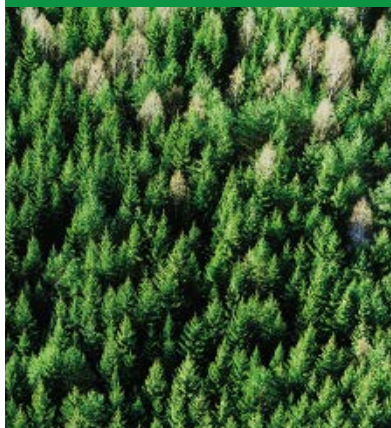
<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA

travelbook

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Szwecja,

największy kraj nordycki, słynie z nieskażonej przyrody (w tym wspaniałych lasów!), pamiątek po wikingach, czerwonych wiejskich domków, rybnych przysmaków, designu i... kryminałów. Turysta znajdzie tu też historyczne miasta kryjące zabytki kilku epok, arcyciekawe muzea, skanseny, wspaniałe parki narodowe, polodowcowe krajobrazy, porośnięte tajgą góry, tundrowe wzgórza, zamglone wrzosowiska, czyste jeziora, zaciszne bałtyckie zatoki, wiejskie enklawy i fermy reniferów. Wystarczy raz odwiedzić Szwecję, by już zawsze chcieć tu wrócić!

Zabytkowe miasta

Surowa, dziewicza **przyroda**

Intrygująca **kultura ludowa**

Olśniewające **krajobrazy**

Wikińskie **kamienie runiczne**

Łosie i zorza polarna

Tysiąc potraw ze **śledzia**

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900

 Bezdroża

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebook dostępny wyłącznie na:

ebookpoint.PL

ISBN 978-83-283-4248-4

Cena 26,90 zł